

Till justitieutskottet

Justitieutskottet har berett socialutskottet tillfälle att senast den 24 mars 1998 avge yttrande över proposition 1997/98:55 Kvinnofrid jämte motioner som väckts med anledning av propositionen, allt i de delar som remitterats till justitieutskottet.

Socialutskottet begränsar sitt yttrande till avsnitten 7, 8, 11.1, 12.3, 15 och 16.2 i propositionen samt de motionsyrkanden som berör dessa avsnitt. Till justitieutskottet överlämnas tillsammans med yttrande 23 motionsyrkanden från den allmänna motionstiden 1997 om frågor som behandlas i propositionen.

Utskottet

Våld mot kvinnor

De sociala myndigheternas insatser

I *propositionen* anförts att Kvinnovåldskommissionens redovisning visar att det finns brister i socialtjänstens arbete med kvinnor som utsätts för våld. Kommissionen har pekat på att frågan ibland synes vara lågt prioriterad och att socialsekreterarna bl.a. på grund av bristande kunskaper inte är tillräckligt uppmärksamma på problemet. Till detta kommer att det inte är ovanligt att våldsutsatta kvinnor av olika anledningar döljer att de är utsatta för våld i sina hem. Följden har blivit att dessa kvinnor alltför sällan erbjuds insatser och att kvinnorna inte heller efterfrågar sådana. Enligt kommissionen tyder mycket på att hälso- och sjukvården och socialtjänsten i långt större utsträckning än vad man hittills varit medveten om möter kvinnor som utsatts för våld.

Mot bakgrund av de brister i socialtjänstens arbete som påtalats av Kvinnovåldskommissionen anser regeringen att mycket talar för att ansvaret för att hjälpa kvinnor som utsätts för våld tydligare bör anges i lagen. I propositionen föreslås att SoL skall kompletteras med en bestämmelse om att socialnämnden bör verka för att kvinnor som är eller har varit utsatta för våld eller andra övergrepp i hemmet får stöd och hjälp för att förändra sin situation. Socialtjänsten bör ha egen kompetens och handlingsberedskap för att kunna söka upp och hjälpa utsatta kvinnor. Det är enligt regeringen inte tillräckligt att det finns tillgång till frivilliga insatser i kommunen. Social-

tjänsten måste också, anför det i propositionen, bli mer uppmärksam på situationer där det kan förekomma våld i hemmet även om inte en hjälpsökande direkt talar om detta, t.ex. när en kvinna av annat skäl tar kontakt med socialtjänsten.

Vidare anför att kommissionen också har visat att det finns behov av en ökad medvetenhet om dessa frågor. Särskilda metoder och handlingsrutiner kan behöva utarbetas. Kvinnor som utsatts för våld kan behöva stödjande samtal, råd och hjälp med praktiska frågor som t.ex. kontakt med andra myndigheter. De kan också behöva hjälp till ett s.k. skyddat boende.

För att nå de utsatta kvinnorna är det enligt propositionen angeläget med uppsökande verksamhet och att information om de insatser som kan erbjudas utarbetas och sprids.

Regeringen anser att Socialstyrelsen har en viktig roll när det gäller att uppmuntra det lokala utvecklingsarbetet på området samt att sprida kunskap om och erfarenheter från de projekt som pågår på flera håll i landets kommuner och som syftar till att bättre kunna hjälpa och stödja utsatta kvinnor. Med anledning av den nya bestämmelsen som föreslås i SoL har Socialstyrelsen fått i uppdrag att utarbeta allmänna råd för socialtjänstens arbete med dessa frågor.

För att underlätta och stimulera ett mer aktivt arbete regionalt och lokalt har regeringen nyligen uppdragit åt Socialstyrelsen att leda ett utvecklingsarbete i frågor om våld mot kvinnor. Syftet med uppdraget är att främja och stödja kompetensuppbyggnad och metodutveckling inom socialtjänsten och hälso- och sjukvården så att stödet till de utsatta kvinnorna kan förbättras. För uppdraget som även innefattar frågor om prostitution tillförs Socialstyrelsen ett engångsbelopp om 5 miljoner kronor för åren 1998–2000. Därefter är tanken att arbetet med dessa frågor skall införlivas med Socialstyrelsens ordinarie uppgifter. I propositionen anför att de kunskaper och den kompetens som finns i de kommuner som kommit längst i arbetet på området bör utnyttjas. Socialstyrelsen bör särskilt ta till vara storstädernas kunskap och erfarenheter på området. Styrelsen bör också samarbeta med och ta till vara erfarenheterna från Rikskvinnocentrum, kvinnojourerna och Brottsoffermyndigheten. Även Svenska Kommunförbundet och Landstingsförbundet bör engageras i arbetet.

En annan aspekt som lyfts fram i propositionen är ett förbättrat samarbete mellan myndigheter inom rättsväsendet, socialtjänsten, hälso- och sjukvården och de frivilliga organisationerna i frågor som rör våld mot kvinnor. Det är enligt regeringens mening angeläget att goda erfarenheter från olika samverkansprojekt sprids.

I uppdraget till Socialstyrelsen ingår också att, i samråd med kvinnojourernas riksorganisationer och Rikskvinnocentrum, utreda hur en central kristelefon för våldsutsatta kvinnor skall kunna komma till stånd.

Regeringen anser att socialtjänsten i sitt arbete med utsatta barn bör ägna särskild uppmärksamhet åt de barn som växer upp i miljöer där det förekommer våld och misshandel. Det är angeläget att utveckla metoder och kunskaper inom området. Resultaten av det utredningsarbete m.m. som pågår

Motionerna

I motion Ju31 av Rolf Åbjörnsson m.fl. (kd) yrkas att riksdagen skall besluta att den i propositionen föreslagna nya bestämmelsen i SoL (8 a §) skall ha följande lydelse: "Socialnämnden skall verka för att kvinnor som är eller har varit utsatta för våld eller andra övergrepp i hemmet *erbjuds* stöd och hjälp för att förändra sin situation" (yrkande 1).

I motion Ju32 av Birger Schlaug m.fl.(mp) begärs ett tillkännagivande om att ordet "bör" i regeringens förslag till 8 a § i SoL byts ut mot "skall". Motionärerna anser också att det bör klargöras att socialtjänsten i sitt arbete med utsatta barn skall ägna särskild uppmärksamhet åt de barn om växer upp i miljöer där det förekommer våld och misshandel (yrkande 1). Ordet "bör" som används i propositionen är inte tillräckligt förpliktande, anser motionärerna. Vidare begärs ett tillkännagivande om att socialtjänsten skall ges i uppdrag att utbetala ersättning till kvinnor som utsatts för våld i nära relationer (yrkande 2). Ersättning bör utgå för sönderslagna inventarier, byte av dörrlås och andra skador i bostaden. Kvinnan bör även kunna få ersättning från socialnämnden för behandling av tandskador och andra fysiska skador som uppkommit till följd av misshandeln.

I motion Ju24 av Gun Hellsvik m.fl. (m) begärs ett tillkännagivande om vad som anförts om att i socialtjänstlagen klargöra brottsoffrens behov av stöd och hjälp (yrkande 2). Enligt motionärerna måste kommunerna bli bättre på att hjälpa inte bara misshandlade kvinnor utan även brottsoffer i allmänhet. Regeringen bör därför snarast överväga att utvidga den föreslagna tilläggsbestämmelsen i socialtjänstlagen till att omfatta även andra brottsoffer.

I motion Ju28 av Gudrun Schyman m.fl. (v) yrkas att Socialstyrelsens uppdrag att leda ett utvecklingsarbete i frågor om våld mot kvinnor även skall omfatta utsatta flickor (yrkande 6).

I motion Ju934 av Inger Segelström m.fl. (s) begärs tillkännagivanden om socialtjänstens och hälso- och sjukvårdens insatser för kvinnor samt behovet av behandlingshem och skyddat boende för kvinnor (yrkandena 3 och 4 delvis). Motionärerna anser det angeläget att socialtjänsten utvecklar modeller för att nå och hjälpa våldsutsatta kvinnor med missbruksproblem. Det måste också finnas möjlighet för dessa kvinnor att få vård på behandlingshem som enbart tar emot kvinnliga missbrukare. Tidiga och adekvata insatser av hög kvalitet krävs för att avvärja framtida belastningar på såväl hälso- och sjukvården och socialtjänsten som kostnader för sjukskrivningar och sjukpension. Vidare anfördes i motionen att vissa kvinnor har behov av ett skyddat boende under en längre tid än vad som i dag kan erbjudas i Sverige. Motionärerna hänvisar till en modell som utvecklats i Kanada och som även bör prövas i Sverige.

I motion So801 av Olof Johansson m.fl. (c) hemställs att regeringen skall ges till känna vad som anförts om rutiner och utbildning för personer som kommer i kontakt med barn som blir vittne till våld i hemmet (yrkande 15). Många barn lever enligt motionärerna i socialt utsatta miljöer där de vuxnas

problem tar över. Vid en undersökning av polisanmälningar om misshandel framkom att det var mycket slumpartat om barnen över huvud taget nämndes i polisrapporterna och även om så skedde var det inte självklart att socialtjänsten nåddes av uppgifterna eller att barnen fick hjälp med att bearbeta sina upplevelser. Bättre rutiner för samarbetet mellan polisen, socialtjänsten och barnpsykiatrien måste utarbetas, anser motionärerna.

Utskottets överväganden

Kommunen har enligt socialtjänstlagen (SoL) det yttersta ansvaret för att de som vistas i kommunen får det stöd och den hjälp de behöver. Till socialnämndens uppgifter hör bl.a. att göra sig väl förtrogen med levnadsförhållandena i kommunen samt svara för omsorg och service, upplysningar, råd, stöd och vård, ekonomisk hjälp och annat bistånd till familjer och enskilda som behöver det. I socialtjänstlagen ges allmänna riktlinjer om det sätt på vilket socialnämnden skall fullgöra sina skyldigheter men också mer preciserade mål för vissa grupper t.ex. barn och ungdomar, missbrukare samt för personer som behöver bistånd av socialtjänsten för att klara sin försörjning och sin livsföring i övrigt. Socialtjänstens ansvar enligt socialtjänstlagen omfattar således redan människor som är eller har varit utsatta för våld även om det inte särskilt utsägs i lagen. Kvinnovårldskommissionen har emellertid visat att det finns stora brister i socialtjänstens arbete med kvinnor som utsätts för våld. Detta faktum har också i huvudsak fått stöd hos remissinstanserna. Utskottet delar inställningen i propositionen att socialtjänstens ansvar för att stödja och hjälpa kvinnor som är eller har varit utsatta för våld eller andra övergrepp i hemmet bör klargöras bättre genom att socialtjänstlagens allmänna bestämmelser kompletteras med en särskild bestämmelse härom. Utskottet finner inte anledning att i detta sammanhang föreslå att bestämmelsen skall utvidgas till att omfatta brottsoffer i allmänhet eller att föreslå att ”bör” ändras till ”skall” i lagförslaget. Utskottet föreslår att justitieutskottet tillstyrker förslaget till 8 a § SoL och att motionerna Ju31 yrkande 1, Ju32 yrkande 1 och Ju24 yrkande 2 avstyrks.

Utskottet vill i detta sammanhang också understryka vikten av att socialtjänsten på ett tidigt stadium erbjuder insatser av olika slag till de kvinnor som behöver stöd och hjälp för att förändra sin situation. För detta krävs enligt utskottet att socialtjänsten har kompetens och handlingsberedskap. Socialtjänsten måste också bli mer uppmärksam på situationer där det kan förekomma våld i hemmet, t.ex. när en kvinna av annat skäl tar kontakt med socialtjänsten. Särskilda program och handläggningsrutiner kan behöva utarbetas för att öka medvetenheten om dessa frågor inom socialtjänsten. Det är också angeläget att socialtjänsten aktivt informerar om de resurser som finns inom socialtjänstens ram och som är tillgängliga för kvinnor som är utsatta för våld och andra övergrepp. Med hänsyn till att behovet av hjälp och stöd kan variera starkt mellan olika kvinnor måste olika slag av insatser kunna erbjudas. Det kan som nämns i propositionen finnas behov av stödjande samtal, råd och hjälp med praktiska frågor, t.ex. kontakt med andra myndigheter. Andra insatser som kan behövas är t.ex. en stöd- eller kontaktperson under den tid som polisutredning och rättegång pågår. I många fall

finns också behov av hjälp till skyddat boende. Socialstyrelsen, som har en viktig roll när det gäller att uppmuntra det lokala utvecklingsarbetet, kommer att utarbeta Allmänna råd om hur socialtjänsten bör arbeta för att hjälpa och stödja utsatta kvinnor. Utskottet ser med tillfredsställelse att regeringen gett Socialstyrelsen i uppdrag att leda ett utvecklingsarbete inom socialtjänsten i frågor som rör våld mot kvinnor. Utskottet utgår från att utvecklingsarbetet även kommer att omfatta unga kvinnor. Motion Ju28 yrkande 6 bör avstyrkas.

När det gäller att ordna en tillfällig bostad eller erbjuda skyddat boende för våldsdrabbade kvinnor använder sig socialtjänsten i stor utsträckning av kvinnojourerna. Eftersom det skett en stark framväxt av lokala kvinnojourer under fram för allt det senaste decenniet finns det i dag goda möjligheter för kvinnor och deras barn att få tillgång till ett skyddat boende i en akut krissituation. Som påpekats i motion Ju934 har dock vissa kvinnor behov av skyddat boende under en längre period än vad som i dag kan erbjudas. Det kan därför enligt utskottets mening finnas skäl att pröva den modell som utvecklats i Kanada och som erbjuder boende på längre sikt för kvinnor som lämnat sin hem på grund av misshandel eller andra övergrepp. I motion Ju934 berörs även problemet med våldsutsatta kvinnor som också har missbruksproblem. Kvinnojourerna har enligt motionärerna varken kompetens eller resurser att hjälpa dessa kvinnor. Som ovan nämnts har socialtjänsten enligt SoL ett särskilt ansvar för att missbrukare får den hjälp och den vård som behövs för att komma ifrån missbruket. Utskottet har i ett särskilt betänkande behandlat motioner om vård av missbrukare och bl.a. uttalat att kommunerna måste satsa mer på att finna metoder att nå missbrukande kvinnor och att utveckla verksamheter som särskilt vänder sig till kvinnliga missbrukare. Tillsynsmyndigheterna bör noga följa utvecklingen. Utskottet anser dock inte att något tillkännagivande till regeringen behövs med anledning av motion Ju934 yrkandena 3 och 4 delvis. Utskottet föreslår att motionen avstyrks i dessa delar.

En kvinna som varit eller är utsatt för våld kan också behöva ekonomiskt bistånd av socialtjänsten för att förändra sin situation. Kan kvinnan i fråga inte själv tillgodose sina behov eller få dem tillgodosedda på annat sätt har hon rätt till bistånd av socialnämnden för sin försörjning. Socialtjänsten har möjlighet att ge bistånd även i form av exempelvis flyttningskostnader, nyanskaffning av möbler, husgeråd etc. samt även för kostnader för psykoterapi och mer omfattande tandvård. Bistånd kan även ges till olika former av vård-, stöd- och behandlingsinsatser.

I motion Ju32 yrkande 2 (mp) yrkas att socialtjänsten skall åläggas att utbetala ersättning till kvinnor som utsatts för våld i nära relationer. Enligt motionärerna bör ersättning utgå för såväl personskada som sakskada. Utskottet anser att yrkandet bör avslås. Förutsättningar för att få ersättning av statsmedel för skada till följd av brott regleras i brottsskadelagen, och det åligger Brottsoffermyndigheten att pröva ärenden om brottsskadeersättning enligt denna lag. Ersättning av statsmedel enligt brottsskadelagen betalas från det i statsbudgeten särskilda anslaget Ersättning för skador på grund av brott.

Till socialtjänstens viktigaste uppgifter hör att verka för att barn och ungdomar växer upp under trygga och goda förhållanden. Socialtjänsten har således redan i dag ett särskilt ansvar för barn som lever i misshandelsmiljöer. Utskottet finner dock i likhet med regeringen anledning att understryka vikten av att socialtjänsten i sitt arbete med utsatta barn ägnar särskild uppmärksamhet åt de barn som växer upp i miljöer där det förekommer våld och misshandel. Metoder och kunskaper inom området måste utvecklas. För att socialtjänsten skall kunna leva upp till sitt ansvar att uppmärksamma dessa barn och vidta erforderliga hjälpinsatser, behövs som framhålls i motion So801 bl.a. bättre rutiner för samarbetet mellan polisen och socialtjänsten. Denna inställning delas också av regeringen. Regeringen har för avsikt att återkomma till riksdagen med en proposition om Vissa barnfrågor och föräldrastöd. I det sammanhanget kommer också en mer samlad bedömning att göras över behovet av eventuellt ytterligare insatser för att förbättra situationen för barn som lever i miljöer där misshandel förekommer. Utskottet anser att riksdagen inte bör ta något initiativ med anledning av motion So801 yrkande 15. Yrkandet bör därför avstyrkas.

Hälso- och sjukvårdens insatser

Enligt *propositionen* bör hälso- och sjukvårdens ansvar när det gäller kvinnor som utsatts för sexualbrott och misshandel så långt som möjligt avgränsas till sådana uppgifter som kräver hälso- och sjukvårdens särskilda kompetens. Detta innebär dock inte att någon strikt avgränsning av hälso- och sjukvårdens ansvarsområde skall göras. I hälso- och sjukvårdens ansvar ingår också att se till att den som söker hälso- och sjukvårdens tjänster, men som också behöver annat stöd, blir hänvisad till det eller de organ, som har kompetens och resurser för uppgiften. Samspelet med andra verksamheter är också en nödvändig förutsättning för att det våld som kvinnor utsätts för skall kunna bekämpas. I propositionen betonas att det är angeläget att kvinnor som utsatts för våld får ett bra bemötande och omhändertagande av kunnig personal när de söker sig till hälso- och sjukvården. Ett insiktsfullt bemötande och ett gott omhändertagande med möjlighet till fortsatt stöd och hjälp kan vara avgörande för kvinnornas möjligheter att förändra sin situation såväl i ett kort som i ett långt perspektiv. Kvaliteten i verksamheten bör fortlöpande utvärderas och säkras. Att kvaliteten i verksamheten inom hälso- och sjukvården systematiskt och fortlöpande skall utvärderas och säkras följer redan av hälso- och sjukvårdslagen. Hur verksamheten för utsatta kvinnor organiseras i olika delar av landet är dock enligt regeringens mening i första hand en fråga för berörda huvudmän som har att se till att vårdutbudet anpassas efter invånarnas behov.

I propositionen konstateras att många landsting har tagit initiativ till betydande satsningar för kvinnor som utsätts för våld. Rikskvinnocentrum för kvinnor som har misshandlats och våldtagits inrättades år 1994 på förslag av Kvinnovåldskommissionen. Huvudman är landstinget i Uppsala län. En huvuduppgift för centrumet är att ta emot våldsutsatta kvinnor för medicinsk undersökning och behandling. Centrumet skall också kunna erbjuda t.ex. krissamtal och dygnet-runt-rådgivning per telefon. RKC skall också vara ett

nationellt resurs- och kompetenscentrum som utifrån ett kvinnoperspektiv skall skapa former för ett gott omhändertagande i vården. Vidare skall RKC genomföra utbildning av berörda personalkategorier, sprida information och bidra till opinionsbildning samt bedriva forskning om bl.a. effekterna av våld mot kvinnor. Regeringen har bidragit ekonomiskt till uppbyggnaden av verksamheten, som är tänkt att kunna stå modell för verksamheter som kan utvecklas i andra delar av landet. För att ge RKC förutsättningar att befästa sin verksamhet och sprida erfarenheter från denna samt för att finansiera vissa rikstäckande uppgifter avser regeringen att, som ett engångsbelopp, bidra ekonomiskt med 3 miljoner kronor under år 1998.

Motionerna

I motionerna Ju27 av Lars Leijonborg m.fl. (fp) yrkande 6 och Ju32 av Birger Schlaug m.fl. (mp) yrkande 4 hemställs om att en särskild vårdgaranti bör införas för att tillgodose behovet av psykoterapi för kvinnor som blivit våldtagna och misshandlade. Motionärerna i motion Ju27 anser att rätten till psykoterapi bör ingå i den heltäckande vårdgaranti som regeringen avser att under innevarande år förhandla fram med Landstingsförbundet.

Även i motion Ju933 av Karin Pilsäter m.fl. (fp) yrkande 6 begärs tillkännagivande om rätt till psykoterapi för kvinnor som utsatts för sexuella övergrepp och att sådan terapi skall omfattas av vårdgarantin.

I motion Ju919 av Johan Lönnroth m.fl. (v) yrkande 6 yrkas att riksdagen hos regeringen begär förslag till en regel som ger kvinnor som utsatts för misshandel och sexuella övergrepp rätt till kostnadsfri läkarvård och behandling, inklusive psykoterapi.

I motion Ju25 av Tone Tingsgård m.fl. (s) begärs ett tillkännagivande om behovet att långsiktigt befästa Rikskvinnocentrums roll som ett centrum med rikstäckande uppgifter. Motionärerna anser att Rikskvinnocentrum måste få ett tydligt och långsiktigt nationellt uppdrag för de närmast kommande åren för att samla erfarenheter och bedriva forskning inom sitt huvudområde samt för att sprida kunskaper till berörda organ och för att kunna utveckla omvårdnadsmodeller. Propositionens ettåriga perspektiv är helt otillfredsställande, anser motionärerna.

I motion Ju901 av Barbro Westerholm och Isa Halvarsson (fp) begärs ett tillkännagivande om vad som anförts om Rikskvinnocentrum (yrkande 1). Rikskvinnocentrum i Uppsala täcker enligt motionärernas mening inte på långa vägar de behov av hjälp, stöd och rehabilitering som finns bland kvinnor som utsatts för olika former av våld. För att möta detta behov bör varje universitetsklinik i landet inrätta ett centrum motsvarande det som finns i Uppsala.

I motion Ju917 av Ingbritt Irhammar och Görel Thurdin (c) begärs tillkännagivande om att särskilda kliniker för våldtäktsoffer bör inrättas runt om i landet och att dessa kliniker utarbetar handlingsprogram för att bemöta och behandla våldsutsatta kvinnor efter mönster från Rikskvinnocentrum i Uppsala (yrkande 5). Ett liknande yrkande framställs i motion Ju933 (fp) yrkande 2.

I motion A807 yrkande 6 av Johan Lönnroth m.fl. (v) begärs tillkännagivande till regeringen om att akutsjukhusen åläggs att snarast ta fram handlingsplaner för hur de skall bemöta misshandlade kvinnor.

Utskottets överväganden

Hälso- och sjukvården, framför allt akutsjukvården och kvinnoklinikerna, kommer i mycket stor utsträckning i kontakt med kvinnor som utsatts för våld. Det är därför angeläget att dessa kvinnor får ett bra bemötande och tas emot av kunnig personal. Att utreda och behandla kvinnor som varit utsatta för våld och andra övergrepp kräver särskilda kunskaper och en stor lyhördhet. Rutiner och behandlingsmetoder bör därför ses över och vidareutvecklas. Det är också enligt utskottets mening angeläget att hälso- och sjukvårdens mottagande av kvinnor som varit utsatta för våld och andra övergrepp blir föremål för en kontinuerlig kvalitetssäkring och utvärdering. Utskottet vill också understryka vad som sägs i propositionen att hälso- och sjukvården förutom den medicinska behandlingen också har ett ansvar för att den som söker hälso- och sjukvårdens tjänster, men som också behöver annat stöd, blir hänvisad till det eller de organ som har kompetens och resurser för uppgiften. Även om medvetenheten om frågor som gäller våld mot kvinnor har ökat under senare år är kunskaperna om våldets konsekvenser, om bemötande och om mottagande av kvinnorna mycket skiftande, vilket Kvinno-våldskommissionen också pekat på. Det är därför tillfredsställande att Socialstyrelsens uppdrag även innefattar stöd till kompetensupbyggnad och metodutveckling inom hälso- och sjukvården och att Socialstyrelsen i detta arbete särskilt skall samarbeta med bl.a. Rikskvinnocentrum i Uppsala.

Rikskvinnocentrum i Uppsala, RKC, för kvinnor som misshandlats och våldtagits utför ett mycket värdefullt arbete när det gäller att ta emot våldsutsatta kvinnor för medicinsk undersökning och behandling. Centrumet har också i egenskap av nationellt resurs- och kompetenscentrum en viktig roll när det gäller att utifrån ett kvinnoperspektiv skapa former för ett gott omhändertagande i vården. Utskottet anser det angeläget att sjukvårdshuvudmännen i arbetet med att utveckla bättre former för bemötande och omhändertagande av våldsutsatta kvinnor tar till vara den kunskap och de erfarenheter som har vunnits vid Rikskvinnocentrum. Till centrumets uppgifter hör också att genomföra utbildning av berörda personalkategorier, sprida information och bidra till opinionsbildning samt bedriva forskning om bl.a. effekterna av våld mot kvinnor. Det är, som anføres i propositionen, viktigt att den kunskap och de erfarenheter som finns vid RKC systematiseras för att kunna bilda modell för liknande insatser hos andra huvudmän. Regeringen har bidragit ekonomiskt till uppbyggnaden av verksamheten och har nu för avsikt att, som ett engångsbelopp, bidra ekonomiskt med 3 miljoner kronor under år 1998 för att ge RKC förutsättningar att befästa sin verksamhet och sprida erfarenheter för denna samt att finansiera vissa rikstäckande uppgifter. Utskottet som anser det vara av stor betydelse att RKC kan fortsätta att verka som ett nationellt resurs- och kompetenscentrum välkomnar förslaget. Huruvida och i vilken omfattning ekonomiskt bidrag från staten även kan behövas efter år 1998 är enligt utskottets mening nu för tidigt att avgöra.

Utskottet utgår dock från att frågan kommer att prövas. Motion Ju25 bör enligt utskottet avstyrkas.

I tre motioner yrkas att särskilda kliniker för kvinnor som misshandlats eller våldtagits bör inrättas runt om i landet eller vid varje universitetsklinik. Utskottet delar denna inställning. I ytterligare en motion begärs tillkännagivande om att akutsjukhusen skall åläggas att utarbeta handlingsplaner för hur misshandlade kvinnor skall bemötas. Många landsting har också gjort betydande satsningar för kvinnor som utsatts för våld, vilket utskottet ser mycket positivt på. Frågor om hur verksamheten för utsatta kvinnor skall organiseras i olika delar av landet är i första hand en uppgift för sjukvårdshuvudmännen liksom frågan om särskilda handlingsplaner. Utskottet anser mot bakgrund av det anförda att motionerna Ju901 yrkande 1, Ju917 yrkande 5, Ju933 yrkande 2 och A807 yrkande 6 bör avstyrkas.

Kvinnor som har utsatts för våld och andra övergrepp kan ha behov av kvalificerat psykiatriskt stöd, och psykoterapi kan vara en lämplig behandlingsmetod. Frågan om införande av en generell behandlingssgaranti liksom förslag om att stärka patientens ställning bereds i Regeringskansliet med sikte på en proposition senare i vår. Frågan om att främja möjligheterna till privat psykoterapeutisk behandling bereds också som en del i beredningen av betänkandet Klara spelregler från Delegationen för samverkan mellan offentlig och privat hälso- och sjukvård. Något initiativ från riksdagen behövs inte enligt utskottets mening. Motionerna Ju27 yrkande 6, Ju32 yrkande 4, Ju933 yrkande 6 och Ju919 yrkande 6 bör avslås.

Frivilliga organisationer

Det finns för närvarande 131 lokala *kvinnojourer* organiserade i Riksorganisationen för kvinnojourer i Sverige (ROKS) eller i det relativt nybildade Sveriges Kvinnojourers Riksförbund.

Kvinnojourerna är starkt beroende av stöd från den offentliga sektorn. Bidrag till verksamheten utgår främst från kommunerna.

Regeringen avsätter årligen 5 080 000 kr i bidrag till organisationer som motverkar våld mot kvinnor. Medlen disponeras av Socialstyrelsen och har fördelats enligt följande: 3 miljoner till de lokala kvinnojourernas utvecklingsarbete, 1 miljon till riksorganisationer samt ca 1 miljon till mansjourer, invandrarorganisationer och vissa andra organisationer som arbetar med frågor om våld mot kvinnor och barn.

Enligt regeringens bedömning finns det behov av utökat ekonomiskt stöd till de lokala kvinnojourernas utvecklingsinsatser. I budgetpropositionen 1997/98:1 (utg.omr. 9) föreslogs att anslaget C 2 Bidrag till organisationer på det sociala området skulle tillföras ytterligare 6 miljoner kronor för vissa insatser för särskilt svaga kvinnogrupper. Detta blev också riksdagens beslut. Avsikten är att dessa 6 miljoner skall tillföras de lokala kvinnojourerna och deras två riksorganisationer.

I motion Ju28 av Gudrun Schyman m.fl. (v) begärs ett tillkännagivande om att inte bara kommunerna utan även staten skall ha ett ansvar för kvinnojourerna (yrkande 9). Så länge det inte råder kvinnofrid i samhället anser motionärerna att det är statens uppgift att ekonomiskt stödja de två riksorganisationerna och de lokala kvinnojourerna. Vidare anser motionärerna att särskilda medel bör avsättas till kvinnojourerna för arbete med utsatta invandrade kvinnor (yrkande 11). Kvinnojourerna är, menar motionärerna, bättre lämpade än invandrarorganisationernas kvinnoorganisationer att arbeta med brottsofferverksamhet.

I samma motion yrkas att mansjourerna skall uppmanas att i form av t.ex. informationskampanjer ta avstånd från våld mot kvinnor (yrkande 8).

I motion Ju901 av Barbro Westerholm och Isa Halvarsson (fp) begärs ett tillkännagivande om vad som anförts om kvinnojourer (yrkande 8). Motionärerna anser att det är angeläget att kvinnojourerna får behålla sin ideella karaktär och sin från myndigheter fristående ställning. Det stöd som utgår från kommunerna bör därför inte villkoras. Kommunerna bör heller inte ha synpunkter på verksamhetsprioriteringar och liknande frågor.

I motion Ju933 av Karin Pilsäter m.fl. (fp) (yrkande 7) framförs liknande synpunkter samt att det ekonomiska stödet till kvinnojourerna bör öka.

I motion Ju934 av Inger Segelström m.fl. (s) begärs tillkännagivande om vad som anförts om kvinnojourerna (yrkande 4 delvis). Motionärerna anser att kommunerna i högre utsträckning än för närvarande bör stödja de frivilligorganisationer som arbetar med att hjälpa och stödja misshandlade kvinnor och deras barn. Det måste finnas kontinuitet i anslagsgivandet för att verksamheten skall kunna fungera effektivt. Anslagen bör därför inte heller variera alltför mycket år från år.

I motion So634 av Eva Persson Sellin och Lennart Klockare (s) begärs ett tillkännagivande om vad som anförts om kvinno- och mansjourernas verksamhet. Enligt motionärerna har de senaste årens besparingar i kommunerna drabbat kvinno- och mansjourerna. I vissa kommuner utgår inga bidrag till denna verksamhet. I andra kommuner har de anställda vid jourerna sagts upp. Motionärerna anser att det är angeläget att se över verksamheten och vilka möjligheter en utsatt person har att få hjälp i dag.

I motion A804 yrkande 23 av Barbro Johansson m.fl. (mp) anfördes att kvinnojourerna bör ges möjlighet att bygga ut sin verksamhet och erhålla statligt stöd.

Utskottets överväganden

Utskottet anser att kvinnojourerna utför ett mycket värdefullt socialt arbete med att stödja och hjälpa kvinnor som utsatts för våld och andra övergrepp och synliggöra det våld som drabbar kvinnor samt genom att förmedla kunskaper om könsrelaterade övergrepp. Verksamheten utgör således ett utmärkt komplement till socialtjänstens insatser på området. För många kvinnor utgör också jourerna ett värdefullt alternativ till myndigheternas insatser bl.a. genom en hög grad av tillgänglighet och genom att anonymitet kan garantera

ras. Kvinnojourerna har under senare år fått utökat statlig stöd. För år 1998 utgår från anslaget C 2 Bidrag till organisationer på det sociala området (utg.omr. 9) 6 miljoner kronor för vissa insatser för särskilt svaga kvinno-grupper. Beloppet skall tillföras de lokala kvinnojourerna och deras två riks-organisationer. Utskottet anser att medlen bl.a. bör användas för att utveckla vissa eftersatta områden, såsom arbetet med utsatta invandrarkvinnor, tonårs-flickor och barn som tillsammans med sina mödrar vistas på kvinnojourerna, men också för att utveckla nya jourer.

Stödet till de lokala kvinnojourerna bör som framhålls i propositionen även i fortsättningen i första hand ses som en fråga för kommunerna. Den från statens sida ökade satsningen på kvinnojourernas utvecklingsarbete får inte leda till ett minskat engagemang från kommunerna. Tvärtom är det angeläget att kommunerna i högre utsträckning än för närvarande stödjer kvinnojourernas arbete.

Som framhålls såväl i propositionen som i ett flertal motioner är det angeläget att jourerna får behålla sin ideella karaktär och ges möjlighet att existera på egna villkor. Stat och kommun bör därför vara försiktiga med att ställa ensidiga villkor som krav för bidrag. Utskottet vill i detta sammanhang erinra om att det redan i förarbetena till socialtjänstlagen särskilt betonades att stödet från olika samhällsorgan inte får medföra en styrande effekt på de frivilliga organisationerna och att samverkan inte får inkräkta på organisationernas integritet och initiativförmåga.

För de barn som varit vittne till våld inom familjen är det enligt utskottet angeläget att utveckla hjälp och stödmeter som kompletterar samhällets insatser. För detta utvecklingsarbete finns möjlighet för organisationer som bedriver ideell verksamhet att söka stöd ur Allmänna arvsfonden.

Utskottet ser också positivt på att regeringen kommer att avsätta 2 miljoner kronor ur Allmänna arvsfonden för projekt som vänder sig till eller initieras av ungdomar och som rör våld mot kvinnor. Medlen skall efter ansökan utgå till ideella organisationer.

Motionerna Ju28 yrkandena 9 och 11, Ju901 yrkande 8, Ju933 yrkande 7, Ju934 yrkande 4 delvis, So634 och A804 yrkande 23 får härmed i allt väsentligt anses tillgodosedda, och utskottet föreslår att yrkandena avstyrks.

Regeringen anser det angeläget att öka kunskaperna hos män om problemet med våld mot kvinnor och att stödja det arbete som bedrivs i dessa frågor hos mansjourer och andra organisationer för män som bedriver ett aktivt arbete för att förebygga och förhindra mäns våld mot kvinnor. Utskottet delar denna bedömning och ser positivt på att regeringen – som ett komplement till de medel som Socialstyrelsen fördelar till mansjourernas arbete i frågor som rör våld mot kvinnor – avser att avsätta ytterligare 1,5 miljoner kronor för projekt och andra insatser i detta syfte. Det får ankomma på organisationerna själva att bestämma hur medlen skall användas. Yrkande 8 i motion Ju28 om att mansjourerna skall uppmanas att bedriva informationskampanjer bör därför avslås.

Utskottet ser också positivt på att särskilda medel skall utgå till invandrar- och handikapporganisationer för projekt och andra insatser som syftar till att motverka våld mot invandrarkvinnor och kvinnor med funktionshinder.

Kvinnovåldskommissionen har i sitt betänkande föreslagit att en rikstäckande informationskampanj om våld mot kvinnor genomförs. Enligt regeringens bedömning är det inte påkallat att nu genomföra en sådan kampanj. Skälen för regeringens bedömning är att Länsstyrelsen i Stockholm i samarbete med kommunen, polisen, kvinnojourerna m.fl. under hösten 1997 har bedrivit en brett upplagd informationskampanj, Operation kvinnofrid, för att synliggöra våldet mot kvinnor i hemmen, öka kunskaperna och förändra attityderna till våldet. Till denna kampanj har regeringen lämnat ett bidrag om 500 000 kr. Därutöver har regeringen gett 650 000 kr i bidrag till den av ROKS nyligen inledda kampanjen i samma frågor.

Enligt *propositionen* kommer regeringen under 1998 att genomföra seminarier och andra opinionsinsatser i frågor som rör våld mot kvinnor.

I *motion Ju28 (v)* begärs ett tillkännagivande om vad som anförts om att initiera en riksomfattande kampanj för kvinnofrid (*yrkande 10*). Motionärerna delar inte regeringens bedömning om att det för närvarande inte är påkallat med ytterligare kampanjer för kvinnofrid. Enligt motionärerna bör riksomfattande kampanjer regelbundet genomföras. Kampanjerna bör rikta sig till olika grupper och beröra olika områden med kvinnors hälsa och välbefinnande i fokus. Ett utmärkt sätt för statsmakterna att främja kvinnofrid är att i riksomfattande kampanjer synliggöra mäns våld mot kvinnor och klart uttala sitt stöd för offren för könsrelaterat våld.

Utskottets överväganden

Med hänsyn till de insatser som redan gjorts eller förbereds när det gäller information och opinionsarbete mot kvinnovåld anser utskottet att det inte är påkallat att nu genomföra en sådan informationskampanj som föreslås i motion Ju28 yrkande 10. Motionen bör därför avstyrkas i nu behandlad del.

Fortbildning

Regeringen anför i *propositionen* att särskilda åtgärder behövs för att öka kunskapen hos personal på olika myndigheter som handlägger ärenden om våld mot kvinnor eller som på annat sätt kommer i kontakt med förövare av våldsbrott mot kvinnor. Detta är också en fråga om jämställdhet. I syfte att säkerställa att jämställdhetsfrågor och frågor om våld mot kvinnor blir belysta i relevanta yrkesutbildningar anför i *propositionen* att examensordningen i högskoleförordningen kommer att kompletteras för följande yrkesexamina: läkarexamen, psykologexamen, psykoterapeutexamen, sjuksköterskeexamen, social omsorgsexamen, socionomexamen, tandläkarexamen och teologie kandidatexamen. Högskoleverket kommer enligt *propositionen* att få i uppdrag att följa och utvärdera på vilket sätt universiteten och högskolorna beaktar de nya kraven i examensordningen och hur de ändrade målbeskrivningarna kommer till konkret uttryck i undervisningen.

Eftersom det kommer att dröja innan förändringar i grundutbildningarna får full genomslagskraft måste enligt regeringens bedömning de ändrade

examensordningarna kompletteras med fortbildningsinsatser för de personalgrupper som nu är verksamma inom rättsväsendet, socialtjänsten och hälso- och sjukvården. Fortbildningsinsatserna skall enligt propositionen normalt finansieras inom ramen för myndigheternas ordinarie arbete, och detta bör ske i betydligt större omfattning än vad som hittills varit fallet. Mot bakgrund av de förändringar som föreslås i lagstiftningen, t.ex. införandet av ett kvinnofridsbrott och de övriga satsningar som föreslås i propositionen, anser regeringen att det finns skäl att genom en extra tilldelning av medel genomföra en större engångssatsning på fortbildning av berörda yrkesgrupper. Rikspolisstyrelsen (RPS) har därför fått i uppdrag att i samråd med Domstolsverket, Riksåklagaren och Socialstyrelsen genomföra ytterligare fortbildning av personal inom rättsväsendet, socialtjänsten och hälso- och sjukvården. Fortbildningen bör liksom den satsning som genomfördes år 1992 läggas upp så att den kan genomföras på både central, regional och lokal nivå. För ändamålet kommer RPS att tillföras ett engångsbelopp om 6,5 miljoner kronor. Av medlen skall 1,5 miljoner kronor användas för fortbildning av domare och för information till nämndemän.

Motionerna

I *motion Ju24 av Gun Hellsvik m.fl. (m)* begärs ett tillkännagivande om att regeringen skall se över socionomers och övrig berörd socialtjänstpersonals behov av utbildning i frågor som rör brottsoffer (*yrkande 3*).

Motionärerna i *motion Ju28 av Gudrun Schyman m.fl. (v)* ser positivt på den satsning på fortbildning av de yrkesgrupper som kommer i kontakt med våldsutsatta kvinnor och som skall syfta till att ge dessa kvinnor ett bättre bemötande och stöd. Motionärerna anser att satsningen på fortbildning även skall syfta till bättre kunskap om kvinnors asylskäl och om sexuella övergrepp mot barn (*yrkande 12*).

I *motion Ju901 av Barbro Westerholm och Isa Halvarsson (fp)* begärs ett tillkännagivande om vad som anförts om erfarenhetsspridning och utbildning (*yrkande 9*). Motionärerna anser att kvinnojourernas och Rikskvinnocentrums erfarenheter av arbete med kvinnor som utsatts för våld i olika former skall spridas och användas vid utbildningen av polis, åklagare, personal vid sociala myndigheter m.fl. Socialstyrelsen har enligt motionärerna en viktig uppgift att fylla både när det gäller att samla in kunskaper och erfarenheter och för att dessa sprids.

I *motion A804 av Barbro Johansson m.fl. (mp)* anføres att alla berörda myndigheter som arbetar med kvinnor som utsätts för våld bör ges utbildning i hur dessa kvinnors problembild kan se ut och hur man på bästa sätt uppmärksammar och stöder dessa kvinnor (*yrkande 21*).

I *motion A805 av Rose-Marie Frebran m.fl. (kd)* betonas vikten av att kontinuerlig utbildning om kvinnomisshandel, dess orsaker och symptom, och möjlig behandling ges till personal inom hälso- och sjukvården, socialtjänsten, polisen och rättsväsendet (*yrkande 14*).

Behovet av fortbildning i frågor om våld mot kvinnor är stort. Utskottet välkomnar därför den satsning på fortbildning som skall genomföras för de yrkesgrupper inom socialtjänsten, hälso- och sjukvården och rättsväsendet m.m. som kommer i kontakt med våldsutsatta kvinnor. Utskottet delar dock regeringens och Kvinnovåldskommissionens principiella uppfattning att fortbildningsinsatser normalt skall finansieras inom ramen för myndigheternas ordinarie arbete och att detta bör ske i betydligt större omfattning än vad som hittills varit fallet. I likhet med vad som anförs i motion Ju901 yrkande 9 anser utskottet att kvinnojourernas och Rikskvinnocentrums erfarenheter av arbete med kvinnor som utsatts för våld i olika former skall spridas och användas vid utbildningen av nu berörda yrkesgrupper. Motionerna Ju901 yrkande 9, A804 yrkande 21 och A805 yrkande 14 är enligt utskottet tillgodosedda genom de satsningar på utbildning och fortbildning som nu skall genomföras. Utskottet föreslår att motionsyrkandena avstyrks.

Det kan även finnas behov av fortbildningsinsatser för personal inom socialtjänsten och hälso- och sjukvården i t.ex. frågor som rör sexuella övergrepp mot barn och brottsoffer i allmänhet. Något tillkännagivande härom till regeringen bör dock enligt utskottets mening inte övervägas i detta sammanhang. Frågor om bl.a. åtgärder för att förebygga sexuella övergrepp mot barn och stöd till barn som utsatts för ett sådant övergrepp behandlar utskottet inom kort i ett betänkande om barnfrågor. Utskottet föreslår att justitieutskottet avstyrker motionerna Ju24 yrkande 3 och Ju28 yrkande 12.

Prostitution

De sociala myndigheternas insatser

Mot bakgrund av den föreslagna kriminaliseringen av köp av sexuella tjänster samt Prostitutionsutredningens redovisning av de ständigt pågående förändringarna när det gäller prostitutionens former och kontaktvägar är det enligt *propositionen* angeläget att på nationell nivå kontinuerligt följa utvecklingen. Det behövs enligt regeringens mening aktuell kunskap om prostitutionens omfattning och en överblick över den forskning som bedrivs på området. Även den internationella utvecklingens påverkan på svenska förhållanden när det gäller handeln med kvinnor och synen på prostitution bör uppmärksammas.

I propositionen framhålls att de sociala myndigheternas insatser för att söka upp de prostituerade och motivera dem att söka hjälp, är ett viktigt led i ansträngningarna att minska prostitutionen. Regeringen anser att Socialstyrelsen bör kunna ge stöd till metodutveckling när det gäller sociala insatser som bedrivs på lokal nivå. Det är också angeläget att få en samlad kunskap om omfattningen och resultatet av de insatser som bedrivs på lokal nivå.

Regeringen har därför gett Socialstyrelsen i uppdrag att fortlöpande följa och samla kunskap om prostitutionens omfattning och utveckling samt sammanställa kunskap om de sociala insatser som bedrivs på lokal nivå. I uppdraget ingår också att ge stöd till utveckling och förbättrade insatser på lokal nivå. Socialstyrelsen skall även följa den internationella utvecklingen på

området. (I denna del av arbetet skall Socialstyrelsen samverka med Rikspolisstyrelsen som får i uppdrag att vara s.k. nationell rapportör i frågor som rör handel med kvinnor för sexuellt utnyttjande.) Den engångssumma om 5 miljoner kronor som regeringen avser att tillföra Socialstyrelsen för arbetet med frågor om våld mot kvinnor under åren 1998–2000 skall även avse arbetet mot prostitution.

Motionerna

I *motion Ju23 av Inger Segelström m.fl. (s)* begärs ett tillkännagivande om att en strategi för att nå drogmissbrukande prostituerade kvinnor bör utarbetas. Mot bakgrund av förslaget i propositionen om att förbjuda köp av sexuella tjänster anser motionärerna att gruppen drogmissbrukande prostituerade kan komma att behöva extra stöd. Motionärerna anser att det krävs individuella lösningar för varje enskild kvinna. Stödet kan komma att omfatta allt från terapi och medicinska behandlingar till ekonomisk hjälp med skuldsanering och bostad. För att detta skall kunna uppnås måste berörda kommuner, lands- ting och polis samverka för att utarbeta en strategi för att nå och hjälpa dessa kvinnor.

I *motion Ju26 av Siw Wittgren-Ahl och Elisebeht Markström (s)* begärs ett tillkännagivande om behovet av ett kompetenscentrum för utveckling och förbättring av samhällets insatser mot prostitution. Verksamheten vid ett sådant centrum skulle enligt motionärerna kunna inordnas under Socialstyrelsen. Mot bakgrund av att det i Göteborg redan finns en sådan verksamhet bör centrumet av effektivitetsskäl förläggas dit.

I *motion Ju27 av Lars Leijonborg m.fl. (fp)* begärs en utredning av hur samverkan mellan polismyndighet, socialtjänst, hälso- och sjukvård och andra berörda myndigheter skall kunna komma till stånd för att motarbeta prostitutionen (*yrkande 18*).

I *motion Ju31 av Rolf Åbjörnsson m.fl. (kd)* begärs tillkännagivanden om vad i motionen anförts om ett nationellt centrum för arbetet mot prostitution och om vård och behandling av prostituerade med missbruksproblem (*yrkandena 3 och 4*). Motionärerna anser att Prostitutionsutredningens förslag om ett nationellt centrum för arbetet mot prostitution bör förverkligas. Vid ett sådant centrum kan de som är engagerade inom området ha sin bas för att arbeta med forskning, information och opinionsbildning samt för att upprätthålla kontakt med de operativa verksamheterna på lokal nivå. Vid sidan av detta uppdrag skulle centrumet också ha det nationella ansvaret för kontakter med andra länder för utbyte av erfarenheter och information. I motionen betonas också vikten av att de prostituerade med missbruksproblem får en reell möjlighet till rehabilitering och att vården och behandlingen anpassas efter den enskilda kvinnans behov. Vidare anser motionärerna att det måste finnas bestämda samarbetsformer mellan prostitutionsgrupperna, hälso- och sjukvården och narkomanvården för att adekvata insatser skall kunna sättas in på ett tidigt stadium.

I *motion Ju933 av Karin Pilsäter m.fl. (fp)* begärs ett tillkännagivande om vad som anförts om åtgärder för att bekämpa prostitutionen (*yrkande 9*). Motionärerna anser bl.a. att stödet till prostitutionsgrupperna inom social-

tjänsten bör öka. Det är också viktigt att samarbetet mellan prostitutionsgrupperna och polisen, sjukvården och andra berörda myndigheter utvidgas. Det vore också, menar motionärerna, önskvärt att skapa ett nationellt centrum för arbetet mot prostitution, där forskning, arbetsmetoder m.m. kan sammanställas.

I motion So668 av Ewa Larsson m.fl. (mp) yrkas att riksdagen skall ge regeringen i uppdrag att ta initiativ till ett forskningsprojekt inom EU för att studera hur de olika vägvalen att stödja den prostituerades situation påverkar samhällsutvecklingen.

Utskottets överväganden

En mycket betydelsefull del i arbetet med att minska prostitutionen är de insatser som görs av socialtjänsten. Sociala insatser mot prostitution görs främst av de särskilda prostitutionsgrupper som inrättats inom socialtjänsten i Stockholm, Göteborg, Malmö och Norrköping. Prostitutionsgrupperna bedriver ett uppsökande arbete och försöker påverka kvinnorna att upphöra med prostitution och motivera dem till behandling. Stödjande och behandlande arbete bedrivs också inom socialtjänstens missbruksvård, kriminalvården och av de frivilliga organisationerna. Prostitutionen betraktas då som en del av dessa kvinnors samlade problem. Prostitutionsutredningen har pekat på att prostitutionsgrupperna med de metoder och resurser som de förfogar över har svårt att nå kvinnorna i inomhusprostitutionen, prostituerade med utländsk härkomst och prostituerade som lider av psykisk sjukdom. Utskottet anser att det är angeläget att det utvecklas metoder och tillskapas resurser i kommunerna för att nå och erbjuda dessa grupper av prostituerade stöd och hjälp med att komma ifrån prostitutionen. Ytterligare kunskap om de prostituerade kvinnornas bakgrund och motiv behövs enligt utskottet för att utforma behandlingsåtgärder och andra sociala insatser men även när det gäller det förebyggande arbetet mot prostitution. Det behövs också ökat stöd till metodutveckling när det gäller sociala insatser på lokal nivå. Någon samlad bild över könshandeln, den forskning som bedrivs eller de insatser som görs för att motverka denna finns för närvarande inte. Dessa brister har regeringen nu beslutat att åtgärda genom att ge Socialstyrelsen i uppdrag att fortlöpande följa och samla kunskap om prostitutionens omfattning och utveckling samt sammanställa kunskap om de sociala insatser som bedrivs på lokal nivå. I uppdraget ingår också att ge stöd till utveckling och förbättring av insatserna på lokal nivå. Socialstyrelsen skall även följa den internationella utvecklingen på området. Utskottet välkomnar detta initiativ. Genom uppdraget tillgodoses också väsentliga delar av Kvinnovaldskommissionens och vissa motionärers förslag om inrättande av ett nationellt kompetenscentrum på området. Motionerna Ju26, Ju31 yrkande 3 och Ju933 yrkande 9 är därmed i allt väsentligt tillgodosedda.

För att det samlade arbetet mot prostitutionen skall bli effektivt behövs samverkan mellan berörda myndigheter och organisationer förbättras. Denna inställning delas också av regeringen. Någon särskild utredning härom som föreslås i motion Ju27 yrkande 18 behövs inte. Motionsyrkandet bör därför avstyrkas.

När det gäller gruppen drogmissbrukande kvinnor som finansierar sitt missbruk genom prostitution anser utskottet i likhet med motionärerna i motionerna Ju23 och Ju31 att särskilda åtgärder behövs. Först och främst behöver kvinnorna få adekvat vård för att komma ifrån missbruket. Därutöver finns behov av ytterligare insatser t.ex. terapi, medicinska behandlingar, ekonomiskt bistånd och hjälp till bostad. Det behövs en väl utarbetad strategi på området och en fungerande samverkan mellan kommuner, landsting och polis. Detta får anses ingå i Socialstyrelsens ovan nämnda uppdrag m.m. Utskottet anser inte att riksdagen bör göra något tillkännagivande till regeringen med anledning av motionerna Ju23 och Ju31 yrkande 4 utan föreslår att dessa avstyrks.

Utskottet finner det inte påkallat att ge regeringen i uppdrag att ta initiativ till ett sådant forskningsprojekt inom EU som föreslås i motion So668. Utskottet föreslår att motionen avstyrks.

Könsstympling

Enligt *lagen (1982:316) med förbud mot omskärelse av kvinnor* är könsstympling av kvinnor förbjuden i Sverige. Förbudet gäller oavsett om samtycke till ingreppet har lämnats eller inte. Lagen syftar till att förhindra att könsstympling av kvinnor utförs i Sverige. Samtidigt är avsikten att markera ett avståndstagande från den kvinnosyn som bruket av könsstympling ger uttryck för. Med ingrepp enligt lagens mening förstås alla former av ingrepp i de kvinnliga yttre könsorganen i syfte att stympa eller åstadkomma andra bestående förändringar av könsorganen. Den som bryter mot förbudet kan dömas till fängelse i högst två år. Om omständigheterna är förmildrande döms till böter. Straffet för det grova brottet uppgår till fängelse i lägst ett och högst tio år.

I *propositionen* föreslås att begreppet omskärelse i lagen skall ersättas av begreppet könsstympling eftersom det bättre beskriver vad ingreppet verkligt är, nämligen en stympling. Könsstympling är också en term som används i internationella sammanhang. Med hänsyn till brottets allvarliga art, dvs. att på rituell grund utföra ingrepp som förstör väsentliga kroppsdelar på en människa, ofta med invalidiserande följder både fysiskt och psykiskt, är det enligt regeringens mening motiverat med en straffskärpning. Böter bör utmönstras ur straffskalan för brottet, och straffet för normalbrottet bör skärpas till fängelse i högst fyra år. För det grova brottet, som avser de mest ingripande stymplingarna, bör minimistraftet inte understiga fängelse i två år. Enligt nu gällande lagstiftning är även försök till sådant ingrepp som lagen omfattar straffbart. I propositionen föreslås att även förberedande åtgärder och stämpling till brott bör vara straffbara, liksom underlåtelse att avslöja könsstympling som är å färde.

När det gäller det internationella arbetet anför att debatten om kvinnlig könsstympling för ett antal år sedan var närmast obefintlig, medan frågan i dag som ett resultat av aktiva insatser från bl.a. Sverige behandlas i olika internationella sammanhang. Det gäller i t.ex. FN:s övervakningskommittéer av konventioner om de mänskliga rättigheterna, i FN:s barnfond, Unicef, och

i Världshälsoorganisationen, WHO. Även FN:s kvinnokommission och FN:s kommission för mänskliga rättigheter har engagerat sig i denna fråga. Vid 1997 års generalförsamling har, med stöd från bl.a. Sverige, för första gången antagits en särskild resolution mot könsstympning.

I vilken utsträckning som könsstympning förekommer i Sverige är inte känt, men det torde framför allt vara under vistelse i hemlandet som barn blir utsatta för denna typ av ingrepp, anför det i propositionen. Om socialtjänsten får kännedom om att en flicka skall resa utomlands för att genomgå könsstympning bör socialtjänsten ingripa med stöd av lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga (LVU). Det föreligger vidare en skyldighet för alla myndigheter, vars verksamhet berör barn, att anmäla till socialnämnden om de får kännedom om att ett barn kan komma att utsättas för ett sådant ingrepp. (Vad som avses är anmälningsskyldigheten som finns till skydd för den underårige i 71 § SoL.) Sådana uppgifter kan lämnas mellan myndigheter inom hälso- och sjukvård och socialtjänsten utan hinder av att det saknas samtycke från den enskilde (14 kap. 2 § sekretesslagen). I propositionen framhålls också vikten av att arbeta för att förändra inställningen till denna sedvänja, hos såväl de grupper i Sverige där detta är brukligt som internationellt. I bl.a. Göteborg och Jordbro i Haninge kommun bedrivs ett framgångsrikt arbete på mödravårdscentralerna, som riktar sig speciellt till vissa invandrargrupper, i syfte att få blivande föräldrar att inse konsekvenserna av könsstympning och därigenom förhindra att det väntade barnet utsätts för ett sådant ingrepp.

I propositionen berörs också frågan om man i Sverige skall kunna lagföra en person för könsstympning som utförts i utlandet. Den som är svensk medborgare eller utlänning med hemvist i Sverige eller, i vissa fall, utlänning som finns här i riket kan dömas efter svensk lag och i svensk domstol för medverkan till att könsstympning utförts i ett annat land, om ingreppet är straffbart i det land där det utfördes. Om ingreppet däremot inte är straffbart i det land där det har utförts kan ansvar inte utdömas i Sverige. (Detta följer av principen om dubbel straffbarhet, dvs. att gärningen skall vara straffbar både i Sverige och på gärningsorten, 2 kap. 2 § BrB.) Principen om dubbel straffbarhet gäller inte om det lindrigaste straff som i svensk lag är stadgat för brottet är fängelse i fyra år eller därutöver. I Barnkommitténs betänkande, Barnet i främsta rummet (SOU 1997:116), föreslås att könsstympning skall undantas från principen om dubbel straffbarhet. Regeringen anser att frågan om en sådan utvidgning av det straffbara området bör övervägas i samband med beredningen av Barnkommitténs betänkande.

I *motion So312 av Barbro Westerholm (fp)* hemställs om ett tillkännagivande om vad som anförts om utveckling av behandlingsmetoder för rehabilitering av kvinnor som könsstympats (*yrkande 1*). Motionärerna menar att även om skadorna till följd av könsstympning är irreversibla bör allt göras för att utveckla behandlingsmetoder för att återställa så mycket som möjligt av den ursprungliga funktionen. Det viktigaste är dock enligt motionärerna att förebygga att könsstympning över huvud taget utförs, vilket riksdagen också tidigare betonat. Socialstyrelsen bör följa upp och återrapportera vad som hänt när det gäller det förebyggande arbetet. Även detta bör ges regeringen

till känna (*yrkande 2*). Ett tillkännagivande om återrapportering till riksdagen om vad som gjorts när det gäller förebyggande insatser framförs också i *motion Ju27 (fp) (yrkande 23)*.

Även i *motion So335 yrkande 1 av Barbro Westerholm och Kerstin Heinemann (fp)* begärs ett tillkännagivande om behovet av att motarbeta kvinnlig könsstympning och ge olika typer av stöd till de kvinnor som utsatts för ett sådant ingrepp.

I *motion Ju31 av Rolf Åbjörnsson m.fl. (kd)* yrkas att Socialstyrelsen skall åläggas ett ansvar för att söka förändra inställningen till könsstympning hos berörda invandrargrupper (*yrkande 5*). Motionärerna är positiva till de straffskärpningar som föreslås men vill samtidigt påpeka att informationsinsatser för att nå människor vars sedvänjor påbjuder könsstympning är av största vikt. Socialstyrelsen bör därför ha ansvaret för uppgiften att försöka ändra inställningen till denna tradition hos vissa invandrargrupper.

I *motion Ju27 av Lars Leijonborg m.fl. (fp)* begärs ett tillkännagivande om att Sverige i det internationella arbetet aktivt måste stödja ansträngningarna att eliminera kvinnlig könsstympning (*yrkande 22*).

I *motion Ju29 av Ingbritt Irhammar m.fl. (c)* yrkas att riksdagen skall besluta om en ändring i brottsbalken så att brottet könsstympning undantas från principen om dubbel straffbarhet (*yrkande 2*).

I *motion Ju934 av Inger Segelström m.fl. (s)* begärs ett tillkännagivande om vad i motionen anförts om könsstympning (*yrkande 9*). Motionen är från den allmänna motionstiden, och yrkandet överensstämmer med de förslag om straffskärpningar som läggs fram i propositionen.

I *motion So225 av Carina Hägg (s)* framförs ett liknande yrkande om straffskärpningar. Motionären anser att också rättsväsendet bör ägna ökad uppmärksamhet åt brott som omfattas av lagen om förbud mot omskärkelse av kvinnor.

Utskottets överväganden

Utskottet ställer sig i alla delar bakom regeringens förslag till ändringar i lagstiftningen när det gäller könsstympning av kvinnor och anser att riksdagen bör anta lagförslaget. Motionerna Ju934 yrkande 9 och So225 är därmed tillgodosedda och bör avstyrkas.

Utskottet anser inte att riksdagen nu bör besluta om en sådan ändring av brottsbalken som föreslås i motion Ju29 yrkande 2. Yrkandet bör avstyrkas.

Utskottet har vid flera tillfällen behandlat frågor om åtgärder mot kvinnlig könsstympning, senast i det av riksdagen godkända betänkandet 1997/98:SoU2. Utskottet vidhöll inställningen att det är synnerligen angeläget med information och utbildning om kvinnlig könsstympning till både vuxna och barn inom de grupper där detta kulturmönster fortfarande lever kvar och till berörda personalgrupper. Utskottet ansåg det också angeläget med återkommande uppföljning av insatserna på området. Den kompetens på området som byggts upp inom landet måste kunna bibehållas och ytterligare förbättras. Utskottet utgick från att regeringen och berörda myndigheter noga följer utvecklingen och vidtar de åtgärder som är påkallade utan något tillkännagivande härom. Utskottet har inte ändrat uppfattning i frågan. Motion-

erna Ju31 yrkande 5, Ju27 yrkande 23 och So312 yrkande 2 bör därför avstyrkas. Frågan om information och upplysning har även tagits upp av utredningen om föräldrautbildning som i sitt betänkande, Stöd i föräldraskapet, föreslår att Folkhälsoinstitutet bör ges i uppdrag att informera om kvinnlig könsstympning och dess skadeverkningar till berörda invandrargrupper samt till yrkesverksamma som möter föräldrar från länder där sådan sedvänja praktiseras.

Utskottet instämmer med motionärerna i motionerna So312 yrkande 1 och So335 yrkande 1 om att hälso- och sjukvården bör utveckla behandlingsmetoder för att såväl fysiskt som psykiskt rehabilitera kvinnor som utsatts för könsstympning. Utskottet kan inte finna att regeringen har någon annan uppfattning i denna fråga. Motionsyrkandena bör därför avstyrkas.

Sverige har under många år bedrivit ett aktivt internationellt arbete för att eliminera kvinnlig könsstympning, bl.a. inom olika FN-organ och inom WHO. Vid 1997 års generalförsamling har, med stöd från bl.a. Sverige, för första gången antagits en särskild resolution om kvinnlig könsstympning. Sverige har också ratificerat FN:s konvention om barnets rättigheter. Enligt denna konvention är kvinnlig könsstympning en för barnets hälsa skadlig sedvänja som konventionsstaterna skall vidta alla effektiva åtgärder för att avskaffa. Sverige bör enligt utskottet fortsätta att arbeta aktivt i olika internationella sammanhang för att bryta denna sedvänja. Med hänsyn till det anförda anser utskottet att motion Ju27 yrkande 22 är tillgodosedd. Yrkandet bör därför avstyrkas.

Stockholm den 24 mars 1998

På socialutskottets vägnar

Sten Svensson

I beslutet har deltagit: Sten Svensson (m), Ingrid Andersson (s), Rinaldo Karlsson (s), Christina Pettersson (s), Liselotte Wågö (m), Marianne Jönsson (s), Roland Larsson (c), Conny Öhman (s), Leif Carlson (m), Barbro Westerholm (fp), Mariann Ytterberg (s), Christin Nilsson (s), Birgitta Wichne (m), Elisebeht Markström (s), Ingrid Burman (v) och Michael Stjernström (kd).

Avvikande meningar

1. Ändring i socialtjänstlagen

Sten Svensson, Liselotte Wågö, Leif Carlson, Birgitta Wichne (alla m) anför:

Enligt vår uppfattning är det angeläget att kommunernas socialtjänst blir bättre på att stödja och hjälpa inte bara misshandlade kvinnor utan även brottsoffer i allmänhet. Socialtjänstens ansvar för brottsoffer bör liksom när

det gäller våldsutsatta kvinnor komma till klart uttryck i socialtjänstlagen. Vi anser att regeringen snarast bör överväga att utvidga den i propositionen föreslagna tilläggsbestämmelsen i socialtjänstlagen till att omfatta även andra brottsoffer än kvinnor. Vad vi nu anfört bör riksdagen med anledning av motion Ju24 yrkande 2 ge regeringen till känna. Motionerna Ju31 yrkande 1 och Ju32 yrkande 1 bör avstyrkas.

2. Ändring i socialtjänstlagen

Ingrid Burman (v) anför:

I likhet med motionärerna i motion Ju32 yrkande 1 (mp) anser jag att ordet ”bör” i regeringens förslag till 8 a § socialtjänstlagen skall bytas ut mot ”skall”. Jag anser också att det bör klargöras att socialtjänsten i sitt arbete med utsatta barn skall, och inte enbart bör, ägna särskild uppmärksamhet åt de barn som växer upp i miljöer där det förekommer våld och misshandel. Detta bör riksdagen med anledning av motion Ju32 yrkande 1 som sin mening ge regeringen till känna. Motionerna Ju24 yrkande 2 och Ju31 yrkande 1 bör avstyrkas.

3. Ändring i socialtjänstlagen

Michael Stjernström (kd) anför:

Kvinnovårldskommissionen har visat att det finns brister när det gäller socialtjänstens möjligheter att på ett kvalitetsmässigt sätt arbeta med kvinnor som utsatts för våld. Detta beror dels på att många kvinnor döljer att de är utsatta för våld i hemmet, dels på att personalen inom socialtjänsten, bl.a. på grund av bristande kunskaper om våld mot kvinnor, inte är tillräckligt uppmärksamma på problemet. Jag anser i likhet med regeringen att socialtjänstens ansvar för kvinnor som är eller har varit utsatta för våld eller andra övergrepp bör klargöras bättre genom att socialtjänstlagen kompletteras med en bestämmelse härom. Socialtjänstens ansvar blir tydligare och troligen blir mer utträttat på detta område på socialtjänstkontoren runt om i landet om ordet ”bör” ersätts med ”skall” i förslaget till ändring i socialtjänstlagen. Jag anser vidare att ordet ”får” bör ändras till ”erbjuds”. Det går inte att tvinga en kvinna att förändra sin situation. Man kan endast erbjuda henne stöd och hjälp. Med det anförda föreslår jag att riksdagen beslutar att 8 a § socialtjänstlagen skall ha den lydelse som föreslås i motion Ju31 yrkande 1. Motionerna Ju24 yrkande 2 och Ju32 yrkande 1 bör avstyrkas.

Ingrid Burman (v) anför:

Vänsterpartiet är positivt till det uppdrag som Socialstyrelsen fått när det gäller att leda ett utvecklingsarbete i frågor om våld mot kvinnor. Uppdraget bör dock utvidgas till att omfatta även flickor. Flickor som utsatts för sexuella övergrepp behöver förutom terapi för att bearbeta sina upplevelser även s.k. mentala självförsvarskurser. Vänsterpartiet anser att regeringen bör ge Socialstyrelsen i uppdrag att leda ett utvecklingsarbete för flickor som bl.a. skall syfta till att stärka självkänslan hos de flickor som utsatts för sexuella övergrepp eller vars mödrar finansierar sitt missbruk genom prostitution. Dessa flickor behöver inse värdet av sin kropp och sin rätt att säga nej. Jag anser att riksdagen med anledning av motion Ju28 yrkande 6 bör ge regeringen till känna vad jag nu anför.

5. Barn som blivit vittne till våld

Roland Larsson (c) anför:

Många barn lever i utsatta miljöer där de vuxnas problem tar över. Barnen blir i många fall bifigurer i det kaos och de svårigheter som familjen lever i. Vid en undersökning som gjorts av Rädda Barnen av polisanmälningar om misshandel har det framkommit att det är mycket slumpartat om barnen över huvud taget nämns i polisens rapporter och att även om så sker är det inte självklart att socialtjänsten nås av dessa uppgifter eller att barnen får hjälp med att bearbeta sina upplevelser. Jag ser mycket allvarligt på detta förhållande och anser att bättre rutiner för samarbetet mellan polisen, socialtjänsten och barnpsykiatrien måste utarbetas så att barn som blir vittnen till våld i hemmet får det stöd och den hjälp som de behöver. Jag anser att riksdagen med anledning av motion So801 yrkande 15 bör ge regeringen till känna vad jag nu anför.

6. Vårdgaranti

Barbro Westerholm (fp) anför:

Folkpartiet liberalerna anser att det finns starka skäl att nu införa en särskild vårdgaranti för kvinnor som har utsatts för våld. Denna fråga har under lång tid förhalats. Riksdagen bör nu ta ställning och som sin mening uttala att rätten till psykoterapi för våldtagna och misshandlade kvinnor skall ingå i den heltäckande vårdgaranti som regeringen och Landstingsförbundet under innevarande år förhoppningsvis skall komma överens om.

Det finns enligt min mening inte skäl för riksdagen att i denna fråga avvakta de beredningar av förslagen från bl.a. HSU 2000 och delegationen för samverkan mellan offentlig och privat hälso- och sjukvård som pågår inom Regeringskansliet, särskilt inte med tanke på att det tagit över två år innan Kvinnovåldskommissionens slutrapport lett en proposition. Jag anser att riksdagen med anledning av motionerna Ju27 yrkande 6, Ju32 yrkande 4 och

7. Kostnadsfri vård och behandling

Ingrid Burman (v) anför:

Kvinnor som utsatts för långvariga och systematiska övergrepp är ofta i mycket dålig fysisk och psykisk kondition och har stort behov av läkarvård och olika former av terapeutiska behandlingar. Jag anser att det är orimligt att dessa kvinnor, som oftast blivit utsatta för våld och andra övergrepp från en man som står dem nära, själva skall behöva ta det ekonomiska ansvaret för den behandling de har behov av för att kunna överleva och återigen fungera som hela människor. Att kvinnor blir utsatta för våld på grund av sitt kön visar dessutom att det är ett samhällsproblem och inte ett individproblem. Jag anser därför att kvinnor som utsatts för misshandel och sexuella övergrepp skall ha rätt till kostnadsfri läkarvård, kristerapi och övrig erforderlig behandling. Detta bör riksdagen med anledning av motion Ju919 yrkande 6 ge regeringen till känna. Motionerna Ju27 yrkande 6, Ju32 yrkande 4 och Ju933 yrkande 6 bör avstyrkas.

8. Kvinnojourer

Ingrid Burman (v) anför:

Kvinnojourerna har spelat en avgörande roll för att synliggöra och beskriva våld mot kvinnor men också för att utveckla metoder för att hjälpa och stödja kvinnor som utsatts för misshandel och andra övergrepp. Landets 131 lokala kvinnojourer står för en stor del av de direkta insatserna när det gäller stöd och hjälp till våld utsatta kvinnor och deras barn. Enligt Vänsterpartiets mening är det angeläget att kommunerna i högre utsträckning än för närvarande stödjer kvinnojourernas arbete. Så länge det inte råder kvinnofrid i samhället är det också statens uppgift att ekonomiskt stödja de lokala kvinnojourerna och de två riksorganisationerna.

Det är positivt att regeringen i propositionen uppmärksammat invandrade kvinnor och deras speciella situation. Vänsterpartiet anser dock att särskilda medel bör avsättas till kvinnojourerna för att de i sitt arbete skall kunna stödja och hjälpa utsatta invandrade kvinnor. Kvinnojourerna är enligt Vänsterpartiets mening bättre lämpade än invandrarorganisationernas kvinnoorganisationer att arbeta med brottsofferverksamhet.

Jag anser att riksdagen med anledning av motion Ju28 yrkandena 9 och 11 bör ge regeringen till känna vad jag nu har anför. Motionerna Ju901 yrkande 8, Ju933 yrkande 7, Ju934 yrkande 4 delvis, So634 och A804 yrkande 23 bör avstyrkas.

Sten Svensson, Liselotte Wågö, Leif Carlson, Birgitta Wichne (alla m) anför:

Som vi tidigare anført måste socialtjänsten bli bättre på att stödja och hjälpa inte bara misshandlade kvinnor utan även brottsoffer i allmänhet. Vi anser det därför angeläget att regeringen överväger behovet av fortbildning för personal inom socialtjänsten i frågor som rör brottsoffer. Detta bör riksdagen med anledning av motion Ju24 yrkande 3 som sin mening ge regeringen till känna.

10. Kontinuerliga fortbildningsinsatser

Michael Stjernström (kd) anför:

Misshandel och förtryck av kvinnor kan ta sig många uttryck och förekommer i alla samhällsskikt. Våld och övergrepp mot kvinnor måste oavsett orsaker eller former förebyggas och motarbetas. Många som blivit utsatta för misshandel som barn blir förövare eller offer i vuxen ålder. Behovet av fortbildning i frågor om våld mot kvinnor är stort. Jag välkomnar därför den satsning på fortbildning som enligt propositionen skall genomföras för de yrkesgrupper inom socialtjänsten, hälso- och sjukvården och rättsväsendet som kommer i kontakt med våldsutsatta kvinnor. Jag vill dock i detta sammanhang betona vikten av att fortbildning om kvinnomisshandel, dess orsaker och symtom samt möjligheter till behandling ges kontinuerligt till berörda yrkesgrupper. Detta är enligt min mening helt nödvändigt för att kvinnor som utsatts för våld skall få ett bra bemötande och för att erforderliga stöd- och hjälpinsatser skall kunna sättas in. Vad jag nu anført bör riksdagen med anledning av motion A805 yrkande 14 ge regeringen till känna. Motionerna Ju901 yrkande 9 och A804 yrkande 21 får anses tillgodosedda genom de satsningar på utbildning och fortbildning som enligt propositionen nu skall genomföras och bör därför avstyrkas.

11. Samverkan mot prostitution

Barbro Westerholm (fp) anför:

För att det samlade arbetet mot prostitutionen skall bli mer effektivt behövs samverkan mellan polisen, socialtjänsten och hälso- och sjukvården samt andra berörda myndigheter och organisationer. Detta kan till viss del möjliggöras genom de åtgärder som föreslås under avsnitt 7 i propositionen. Jag anser dock att regeringen bör ytterligare utreda hur en sådan samverkan skall kunna komma till stånd. Detta bör riksdagen med anledning av motion Ju27 yrkande 18 ge regeringen till känna.

Michael Stjernström (kd) anför:

Drogmissbrukande kvinnor som prostituerar sig för att finansiera sitt missbruk måste enligt min mening ägnas särskild uppmärksamhet. Dessa kvinnor måste få erforderlig vård, endera på frivillig väg eller med stöd av lagen om vård av missbrukare (LVM), för att komma ifrån sitt missbruk. Det är också angeläget att vården och behandlingen anpassas efter den enskilda kvinnans behov. Kommunerna bör göras uppmärksamma på att besparingarna har nått sin gräns när det gäller denna utsatta grupp i samhället. Vidare anser jag att det måste finnas bestämda samarbetsformer mellan prostitutionsgrupperna inom kommunen, hälso- och sjukvården och narkomanvården för att adekvata insatser skall kunna sättas in på ett tidigt stadium. Vad jag nu anfört bör riksdagen med anledning av motionerna Ju23 och Ju31 yrkande 4 ge regeringen till känna.

13. Behandlingsmetoder för kvinnor som utsatts för könsstympning

Barbro Westerholm (fp) anför:

Könsstympning leder till både akut och kroniskt lidande för de flickor och kvinnor som utsatts för ett sådant ingrepp. Ingreppet förstör väsentliga kroppsdelar ofta med invalidiserande psykiska och fysiska följder. Även om de fysiska skadorna är irreparabla måste enligt min mening allt göras för att utveckla behandlingsmetoder för att återställa så mycket som möjligt av den ursprungliga funktionen. Svensk hälso- och sjukvård bör aktivt bidra till att utveckla sådana behandlingsmetoder. Dessa bör också kunna komma könsstympade kvinnor i andra länder till godo. Många kvinnor som utsatts för könsstympning behöver också psykisk hjälp. Det finns därför också behov av att utveckla behandlingsmetoder som syftar till att psykiskt rehabilitera dessa kvinnor. Jag anser att riksdagen med anledning av motionerna So312 yrkande 1 och So335 yrkande 1 bör ge regeringen till känna vad jag nu anfört.

14. Principen om dubbel straffbarhet

Roland Larsson (c) anför:

Möjligheten att i Sverige kunna lagföra en person för könsstympning som utförts utomlands är avhängigt av om könsstympning är ett brott i det land där ingreppet utfördes. Om ingreppet inte är straffbart i det land där det har utförts kan ansvar inte utdömas i Sverige. Detta följer av principen om s.k. dubbel straffbarhet (2 kap. 2 § BrB). Barnkommittén föreslår i sitt betänkande, Barnet i främsta rummet (SOU 1997:116), att könsstympning skall undantas från principen om dubbel straffbarhet. Med hänsyn till brottets allvarliga art delar Centerpartiet kommitténs uppfattning. Enligt Centerpartiets mening finns det inte något skäl att invänta beredningen av kommitténs betänkande utan riksdagen bör redan nu besluta att bifalla vår motion Ju29

Särskilda yttranden

Informationsinsatser

Ingrid Burman (v) anför:

Vänsterpartiet anser att riksomfattande kampanjer för kvinnofrid regelbundet bör genomföras. Att statsmakterna tydligt visar sin inställning har mycket stor betydelse för att synliggöra och motverka våldet mot kvinnor. Kampanjerna bör rikta sig till olika grupper och beröra olika områden med kvinnors hälsa och välbefinnande i fokus. Med hänsyn till de insatser som redan gjorts eller förbereds när det gäller information och opinionsarbete mot kvinnovåld avstår jag dock från att i detta sammanhang framställa något yrkande.

Principen om dubbel straffbarhet

Ingrid Burman (v) anför:

Vänsterpartiet har tidigare väckt motioner om att brottet könsstympning bör undantas från principen om dubbel straffbarhet i 2 kap. 2 § brottsbalken och vidhåller denna uppfattning. Med anledning av att frågan om en sådan utvidgning av det straffbara området kommer att övervägas i samband med beredningen av Barnkommitténs betänkande, Barnet i främsta rummet (SOU 1997:116), avstår jag i detta sammanhang från att framställa något yrkande härom. Jag vill dock understryka vikten av att frågan bereds skyndsamt. Under tiden som går kommer ytterligare ett antal små flickor att föras utomlands av sina föräldrar för att könsstympas.